

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Journal of Social Sciences

p-ISSN:1300-9702 e-ISSN: 2149-3243

Mallos/Magarsos Stadiyonu

Mallos/Magarsos Stadium

Fatih ERHAN¹

¹Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Karacaoğlan Yerleşkesi, Pk. 80000, Fakiuşağı-Osmaniye, Türkiye. E-posta: fatiherhan@osmaniye.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-6690-1050

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:
25.05.2025
Kabul/Accepted:
24.07.2026

DOI:

10.18069/firatsbed.1706022

Anahtar Kelimeler

Kilikia, Mallos, Magarsos,
Stadion

Keywords

Cilicia, Mallus, Magarsus,
Stadium

ÖZ

Magarsos antik kenti, Adana'nın 49 km güneyindeki Karataş ilçesinde yer alır. Kent, ilçenin 4 km batısındaki Dört Direkli olarak adlandırılan alanda konumlanmıştır. Kent, Akdeniz'in içine uzanan bir burunda kurulmuştur. Magarsos antik çağda, yeri kesin olarak bilinmeyen Mallos kentinin bir uydu kenti veya yeni yerleşmesi konumundaydı. Mallos, Strabon'a göre Troia Savaşı sonrası Kilikia'ya gelen Apollon'un kahinleri Mopsos ve Amphilokhos tarafından kurulmuştur. Bu makalede Mallos/Magarsos Stadiyonu incelenmiştir. Stadion, kentin güneyindeki antik limanın batısında yer alır. Arazinin özelliklerinden faydalanılarak yerel killi kireç taşından inşa edilmiş yapıdan, günümüze çok az kalıntı ulaşmıştır. Çalışmada öncelikle stadiyonun arazide yüzeyden tespit çalışmaları yürütülerek yaklaşık ölçüleri alınmış, planı çıkartılmış ve görsel belgelemesi yapılmıştır. Daha sonra analogik karşılaştırmalar ile yapının tarihlenmesi yapılmış ve seyirci kapasitesi yaklaşık olarak belirlenmiştir. Daha önce kenti ziyaret etmiş gezgin ve bilim insanları tarafından stadiyondan sadece birkaç cümle ile bahsedilmiştir. Çalışmada, henüz kazısı ve bilimsel yayımı yapılmamış olan stadiyonun detaylı bir şekilde incelenerek, tanıtılması amaçlanmıştır.

ABSTRACT

The ancient city of Magarsus is located in the area known as Dört Direkli, 4 km west of Karataş District, which is 49 km south of Adana. The city was founded on a headland by the Mediterranean Sea. In ancient ages, Magarsus served as a satellite city or new settlement of Mallus whose exact location has not yet been securely identified. According to Strabo Mallus was established by Mopsos and Amphilochus, the oracles of Apollo who came to the region after the Trojan War. In this article, the Mallos/Magarsus stadium has been examined. The stadium is located to the west of the ancient harbor in the southern part of the city. Constructed from local clayey limestone, the structure only very few remains of the structure have survived to the present day. The study initially involved surface surveys of the stadium area to obtain approximate measurements, create a plan, and document it visually. Subsequently, analogical examinations were used to date the structure, and the estimated spectator capacity was calculated. Previously, only a few sentences about the stadium have been mentioned by travelers and scholars who visited the city. To date, travellers and scholars who have visited the city have mentioned the stadium only in a few sentences. The study aims to provide a detailed examination and introduction of the stadium, which has not yet been excavated or scientifically published.

Atıf/Citation: Erhan, F. (2026). Mallos/Magarsus Stadiyonu. *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 3, 1217-1232.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Fatih ERHAN, fatiherhan@osmaniye.edu.tr

1. Giriş

Magarsos¹ antik kenti, Adana ili, Karataş ilçesinin 4 km batısında, Dört Direkli Mevkii'nde (Karataş Burnu, Fener Burnu) yer alır (Şekil 1). Çok sayıda anıtsal yapıya sahip olmasına rağmen Magarsos, hiçbir zaman *polis* olamamıştır.² Nitekim son dönem araştırmacıların tamamı, kesin yeri henüz tespit edilememiş olan Mallos kentinin Hellenistik Dönem'den itibaren Magarsos'a taşındığı ve buranın yeni kent merkezi olduğu konusunda görüş birliği içindedirler. Bu bilgiler ışığında, Mallos ve Magarsos'un Hellenistik ve Roma dönemlerinde aynı yer oldukları anlaşılmaktadır.

Şekil 1: Magarsos antik kentinin konumu (Çizim: F. Erhan)

Magarsos'un en büyük yapısı olan stadion, kentin güney sınırını oluşturan Akdeniz kıyı şeridinde, 20-50 m yüksekliğe sahip falezler üzerinde yer almaktadır.

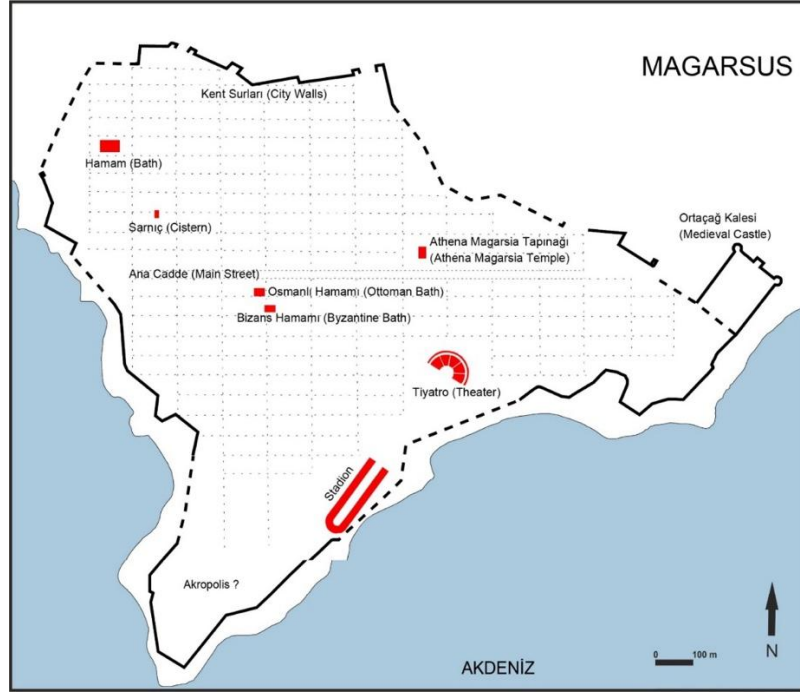
Stadion, doğu bitişiğindeki antik liman ve batı bitişiğindeki anıtsal yapılarla kentin güney kısmının merkezinde yer alır. Bunun yanında, kuzeydoğudaki tiyatro, Athena Magarsia Tapınağı ile kuzeybatıdaki hamamlar ve diğer anıtsal yapılara oldukça yakın bir konuma sahiptir (Şekil 2-3).

¹ Antik kaynaklarda Magarsus'un adı Magarsa ve Magarsos olarak geçmesine rağmen, yerleşik ve yaygın kullanımı aynı şekilde Mallos kenti antik kaynaklarda aynı şekilde yer almasına rağmen Mallus şeklinde de kullanımı vardır.

²Magarsos, Kilikia Bölgesi'nde kendi adına sikke basan kentler arasında yer almamaktadır. Bundan dolayı *polis* olarak kabul edilmemektedir. Magarsos'un konumu ve Hellenistik Dönem'de Mallos kentinin buraya taşındığı konusunda, bizim de dahil olduğumuz modern araştırmacıların tamamı fikir birliği içerisindedir. Nitekim kentle ilgili Orta Çağ'dan 19. yüzyıl sonlarına kadar olan literatürde de Mallos, Magarsos'un bulunduğu Dört Direkli (Karataş Burnu, Fener Burnu) mevkiine konumlandırılmıştır. Magarsos'un başlangıçta, henüz kesin yeri bilinmiyor olsa da, 2015 yılından itibaren yaptığımız yüzey araştırmaları sonucunda ulaştığımız tespitlere göre, kentin hemen kuzeydoğusunda Küçük Karataş Köyü civarında yer aldığını düşündüğümüz Mallos kentinin kutsal bölgesinin yer aldığı bir *kome* olduğu ve Hellenistik Dönem'den itibaren ana kentin anıtsal yapılarının burada inşa edildiğini değerlendirmekteyiz. Bundan dolayı yapı, çalışmada Mallos/Magarsos Stadionu olarak adlandırılmıştır.

Şekil 2: Magarsos antik kentinin uydu görüntüsü (Google Earth, Erişim Tarihi, 15.04.2025)

Şekil 3: Magarsos antik kenti planı (Çizim: F. Erhan)

Günümüzde tarımsal saha içerisinde kalan yapının, mimari elemanları yüzeyde tam olarak görülememektedir (Şekil 4). 1949 yılında H.T. Bossert tarafından yapılan araştırmada kentteki bazı mimari elemanların iskele yapımında devşirme olarak kullanıldığı aktarılırken (Bossert, 1950: 661-663), 1980’li yıllardan itibaren kentte çalışmalar yürütmüş olan M. H. Sayar ise, stadionun yalnızca yerinin saptanabildiğini ve basamaklarının da yerlerinden sökülerek çevrede devşirme yapı malzemesi olarak kullanılmış olabileceğini belirtir (Sayar, 2002: 111). 2023 yılında alanda yaptığımız incelemelerde (Erhan ve diğerleri, 2025: 535-536), bu hususta önceki araştırmacılarla paralel tespitler yapılmıştır. Buna göre stadionun mimari elemanları, muhtemelen işlevsiz hale geldiği geç antik çağdan günümüze kadar, başka yapılarda devşirme malzeme olarak kullanılmak üzere sökülmüş, bir kısmı kentte kullanılırken bir kısmı da kara ve deniz yolu ile taşınarak Karataş ilçe merkezi ve yakın köylerde kullanılmıştır.³ Yıllar içerisinde ağır tahribata uğramış olan stadion, yasal olarak ilk kez 1988 yılında korumaya alınmıştır (Dikmen ve Toruk, 2017: 51).⁴

19. yüzyıldan günümüze kadar Magarsos’un yayıldığı saha üzerinde birçok gezgin ve araştırmacı tarafından incelemeler yapılmıştır.⁵ Bu araştırmaların tamamında stadiona çok kısa değinilmiştir. Yüzeyden incelemeler

³Bu bilgilere, Karataş ilçe sakinleri ile mülakat ve köylerdeki devşirme inşa malzemesi incelemeleri sonucu ulaşılmıştır.

⁴Yapı, Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 08.06.1988/57 tarih ve sayılı karar ile I. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescillenmiştir. 2000 yılında ise, Koruma Amaçlı İmar Planında hipodrom olarak kaydedilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Dikmen ve Toruk, 2017: 51.

⁵1891-1892 yılında bölgede incelemede bulunan Heberdey ve Wilhem tarafından stadionun ana hatlarının belirgin olduğu ve doğu ucundaki tiyatronun görülebilir olduğu aktarılmaktadır Bkz. Heberdey ve Wilhelm, 1896, 7. 1899 yılında G. Alishan tarafından kent ziyaret edilmiş, planı çıkartılmış, tiyatro ve stadion da bu planda çizilmiştir. Bkz. Alishan, 1899, 422. 1949’da Bossert tarafından Karataş ilçe genelinde ve Magarsos’ta yüzey araştırması yapılmıştır. Bkz. Bossert, 1950, 661-663. 1954 yılında V. Seton Williams ve ekibi tarafından kent incelenmiş ve bir Roma yerleşimi olduğu belirtilerek, görülen kalıntılar arasında tiyatro ve stadion da sayılmıştır. Bkz. Seton-Williams, 1954, 154. 1990’da Hild ve Hellenkemper tarafından yapılan araştırmada ise Magarsos’un doğusunda ve kıyıya paralel olarak stadiondan bahsedilmektedir. Bkz. Hild ve Hellenkemper, 1990, 335-336. 1991 yılından itibaren, M. H. Sayar ve ekibi tarafından bölgede yüzey araştırmaları yapılmış ve stadion hakkında bilgiler sunulmuştur. Bkz. M. H. vd., 1993, 175 – 197; Sayar, 2002, 111-126. 2006 yılı itibarıyla stadion ve çevresindeki alanda Sayar ve ekibi tarafından jeomagnet taramalar yapılmıştır. Bkz. Sayar, 2008, 277-292; Sayar ve Ercan, 2009, 75-84. Araştırmacılar tarafından kent surunda ve çevresinde de araştırmalar yapılmıştır. Bkz. Rosenbauer ve Sayar, 2011, 155-175. Kentin antik kaynaklarda belirtilen Mallos’la olan ilişkisi üzerine son yıllarda araştırmalar yapılarak, öneriler getirilmiştir. Bkz. Durukan, 2017, 345-381; Beşaltı, 2016, 32-38. 2014 yılında Karataş Belediyesi tarafından yeni Koruma Amaçlı İmar Planı için kentle ilgili detaylı arkeoloji araştırma raporu hazırlanmıştır. Detaylı bilgi için Bkz. Yüksel ve Yüksel, 2014.

dışında, 1987 yılında tiyatronun cavea ve orkestra kısımlarında Adana Arkeoloji Müzesi tarafından kontrol sondajları açılmış, 2013 yılında ise ilk bilimsel kazılar başlatılmıştır.⁶

Stadionun ilk detaylı incelemesi, yayım amaçlı olarak, 2023 yılında Magarsos kazısı bilimsel heyeti tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada, öncelikle yapının ölçüleri alınmış, planı çıkartılmış ve görsel kayıtları alınmıştır. Daha sonra, sahadaki kalıntılar ve teknik özellikleri ile Anadolu ve Akdeniz Havzası'ndaki diğer yapılarla analogik incelemeye tabi tutularak tarihlemesi yapılmış ve seyirci oturma kapasite önerisinde bulunulmuştur. Böylece çalışmada, Magarsos Stadionu'nun bilim dünyasına ilk kez tanıtılması amaçlanmıştır (Erhan ve diğerleri, 2025: 535-536).

Şekil 4: Stadion, güneybatıdan görünüm (Fotograf: F. Erhan)

2. Konum ve İşlev

Kentin güney kısmında yer alan stadionun konumunun seçilmesinde belirleyici üç unsur bulunmaktadır. Bunlar kült, insan akışı ve topografik yarardır. Buna göre, yapının inşası için tiyatro ve Athena Magarsia Tapınağı ile yakın bir alan seçilerek, ilk olarak kentin önemli bir kült merkezi olması göz önüne alınmıştır (Bkz.: Şekil 3). Antik kaynaklara göre kentte varlığı bilinen Mallos/Magarsos'taki Athena Magarsia Tapınağı, Hellenistik ve Roma dönemlerinde Doğu Akdeniz'deki en önemli kehanet merkezlerinden biridir (Lucianus). Bu yapıda 2023 yılında kazı çalışmaları başlatılmıştır (Erhan ve diğerleri, 2025: 538-539). Modern araştırmacılara göre, tapınağın adandığı Athena kültünün, muhtemelen MÖ 7. yüzyılda başlamış olan Argos kolonizasyonu öncesinde, burada tapınım gören benzer özelliklere sahip yerel bir tanrıçaya dayanıyor olması ve Yunan kolonizasyonu sonucunda bu kültün, Athena kültü ile birleştirilerek, senkretik bir tanrıça olarak Athena Magarsia kültünün ortaya çıkmış olması kuvvetle muhtemeldir.

Kentin kült merkezi olmasında, Athena Magarsia tapını dışında, Mallos kentinin *ktistes*lerinden biri olan ve kentin bastığı sikkelerde yer alan lejantlara göre (Şekil 5)⁷, Roma İmparatorluğu Dönemi'nde tanrısallaştırılan kahraman Amphilokhos kültünün varlığının da etkisi vardır. Henüz kesin yeri tespit edilememesine karşın, kentte olduğu antik kaynaklardan bilinen (Strabon, 14.5.16), kahramanın anıtsal mezarının da bu tapınağa çok uzak konumda olmaması gerekir.

⁶Kentte yürütülen kazı çalışmaları için bkz. Erhan ve diğerleri, 2025: 531-547; Erhan ve diğerleri, 2024: 125-141; Erhan ve Dervişoğlu, 2022: 163 -172; Erhan ve Dervişoğlu, 2020: 147-158; Erhan ve Dervişoğlu, 2019: 97- 110; Dervişoğlu ve Erhan, 2018: 45-57; Erhan, 2017: 427-442; Erhan ve Gülşen, 2016: 175-190.

⁷Bronz Mallos sikkesi. Macrinus Dönemi (MS 217-218). Ön yüzde, imparatorun defne çelenkli ve giyimli başı sağa ve AD. AVTO KAIC MAPK OΠEΛ CEVHP MAKPEINON CEB lejantı. Arka yüzde, tahtta oturan Zeus sağ elinde Nike tutuyor, sol eliyle asasına yaslanmış ve SC / MAA IEP ΠOΛ ΘEOY AMΦIΛOXOY lejantı. Arka yüzde yer alan ΘEOY AMΦIΛOXOY= Tanrı Amphilokhos lejantı, kahramanın Roma İmparatorluğu Dönemi'nde tanrı olarak tapım gördüğünü kanıtlamaktadır.

Şekil 5: Roma İmparatorluğu Dönemi Macrinus Sikkesi üzerinde tanrı Amphilokhos lejantı
(https://www.wildwinds.com/coins/ric/macrinus/_Mallos_SNGLev_1284cf.jpg)

Stadionun tiyatro ile olan muhtemel işlevsel bağı dışında, tapınağın güneyinden doğu – batı istikametli uzanan yolun yapıya doğru eğim yapması (Rosenbauer ve Sayar, 2011: 155 -175) (Şekil 6), muhtemelen kültik bir işleve sahip olduğunu gösterir. Tiyatro ve stadion, tanrıçanın tapınağına kutsal yol ile bağlantılı olan yapılardır (Roos, 1991: 167-168; Çoksolmaz, 2023). Bu bağla ilişkili olarak stadionun, Athena Magarsia festivalleri kapsamında kullanılmış olması muhtemeldir. Antik çağda tapınaklar, genel olarak törenlerin başlama ya da bitiş noktalarıdır. Bundan dolayı bu cadde sistemi önemlidir. Bu doğrultuda Anadolu’da belirgin olarak Perge ve Ephesos kentlerinde tiyatro ve stadionun kutsal yolun kenarına yerleştirilmiş olduğu görülür.

Şekil 6: Athena Magarsia Tapınağı’nın konumu ve tiyatro, liman ve stadiona ulaşan güneybatı istikametli yol
(Google Earth, Erişim Tarihi, 12.04.2025)

Stadionun konumunun seçilmesindeki ikinci unsur ise insan akışıdır. Buna göre yapı, kent limanına ve sahile yakın inşa edilerek insan yoğunluğu düşünülmüştür. Liman, lojistik, ulaşım ve askeri açıdan en aktif olarak kullanılan alanlardan biridir. Kentteki su altı çalışmalarında 2022 yılında tespit edilen limanın Magarsos’un

ana limanı olması kuvvetle muhtemeldir (Şekil 7). Yine bu limanın, Roma İmparatorluğu'nun doğu seferlerinde cephe gerisi garnizonu olarak kullandığı Ovalık Kilikia'nın en önemli askeri limanlardan biri olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Mallos sikkelerindeki lejantlara göre, kentin İmparator Alexander Severus Dönemi'nde (MS 222-235) koloni ünvanı almasının en önemli nedeni de bu stratejik önemi olmasıdır. Bu yüzden kentin limanında, belli bir alana düşen insan yoğunluğu oldukça fazladır. Kentte yapılan gösterilerde, kentte gelen sporcular ve misafirler limanı kullanmıştır. İnsan akışı, antik şehircilik anlayışında özellikle Anadolu'da tiyatro ve stadion gibi yapıların, birbirine yakın ya da kent dışına konumlandırılmasının başlıca sebeplerinden biridir.

Şekil 7: Magarsos limanı ve stadionu (Google Earth, Erişim Tarihi, 15.04.2025)

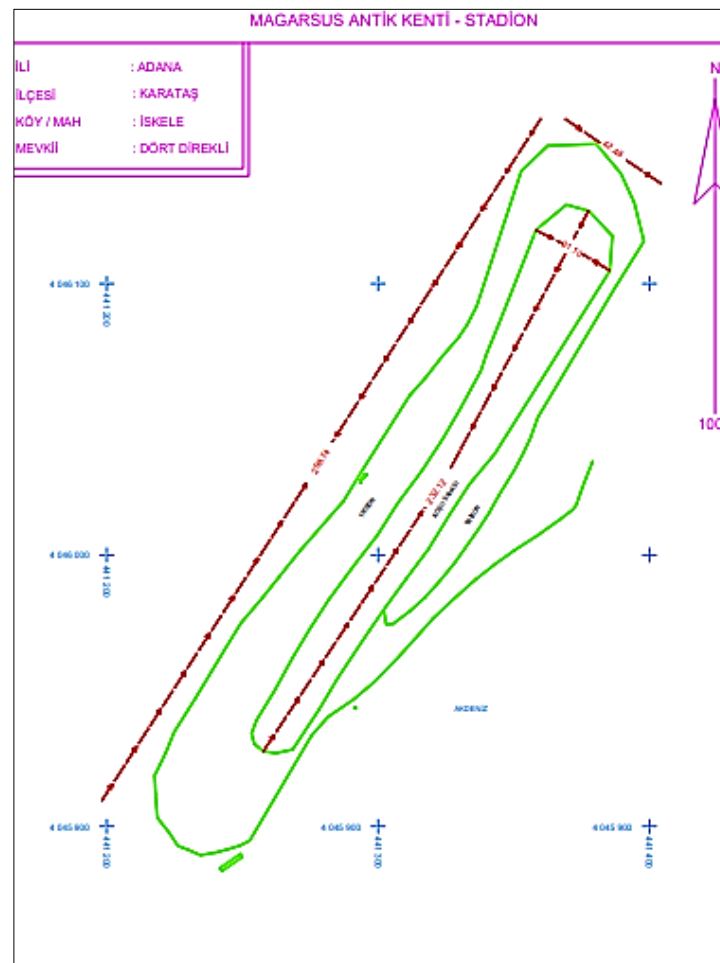
Magarsos'ta olduğu gibi limana ya da sahile yakın yerleştirilen benzer bir örnek Alexandria Troas Stadionu'dur (Mechikoff, Rieger ve Trakadas, 2011: 181 vd.). Stadion ve tiyatroların anlamlı bir ilişki içerisinde sahile yakın konumlandırılmasına başka bir örnek de İsrail'in Hayfa kentinin güneyinde bulunan Caesaria Maritime antik kentindeki tiyatro ve Hippo-stadia'da da görmek mümkündür (Humphrey, 1996: 121-129). İtalya'nın Napoli kentinde yer alan Antonius Pius Stadionu, denize yakın, paralel konumu (Gialanella ve Romano, 2022: 225-241.) ve yapıyı takip eden cadde üzerinde yer alan amfiteyatro ile bir diğer örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Stadionun konumunun seçilmesindeki üçüncü unsur ise, topografik yarardır. Buna göre yapı için Magarsos'da eğimli bir arazi seçilerek, maliyeti düşürmek için topografik yarar esas alınmıştır. Nitekim yapının önemli bir kısmı için yamaç eğiminden faydalanılmış ve yine alçak bir vadi şeklindeki alanda inşa edilerek stadionun yapım masrafları azaltılmıştır. Anadolu stadionlarının genel konumunun seçiminde topoğrafya belirleyici unsurlardan biridir.

3. Plan ve Ölçüler

Günümüze kadar olan yayımlarda stadionun U plan şemasıyla, tek sphendoneli olduğu belirtilmiştir. Ancak arazi çalışmamızda, stadionun güneybatısındaki bilinen sphendonelin, karşısındaki kuzeydoğu aksında bir diğer sphendoneye sahip olduğu tespit edilmiştir (Bkz.: Şekil 7). Yapı bu plan şeması ile yerinde korunmuş olan Aphrodisias Stadionu (Welch, 1998: 547-569; Uzunbaş, 2010:11-42) ve Laodikeia Stadionu (Şimşek, 2005: 30-34) ile benzerlik göstermektedir. Bu örneklerin dışında, Anadolu'da çift sphendoneli (amphiteatron planlı) stadionlar Apameia Kelainai Stadionu (Üyümez, Kienlin, Summerer ve Ivantschik, 2009: 45) ve Tralleis'deki stadiondur (Humann ve Dörpfeld, 1893: 95-413; Leake, 1824: 244-245).

Stadion, kuzeydoğu – güneybatı doğrultusunda uzanmaktadır. Bu aks doğrultusunda uzanan Anadolu'daki yapılar Anazarbos (Gough, 1952: 100-102; Posamentir ve Sayar, 2006: 349), Selge (Machatschek, 1977: 185; Lanckoronski, 2015: 182) ve Tlos (Korkut, 2016: 401) stadionlarıdır (Çoksolmaz, 2022: 368-377). Magarsos

kentinin Anadolu'nun güneyinde yer alması, stadionun yönlendirilmesinde iklim koşullarını belirleyici kılmuştur. Bunun yanında diğer ana etkenler ise topografik yapı ve tiyatro ile kurulan mekânsal ilişkidir. Stadion, eski Yunan dilinde 600 ayak uzunluğu anlamını taşımaktadır (Durm, 1892: 226). Magarsos Stadionu yaklaşık 300 m uzunluğunda ve 50-60 m genişliğindedir. Koşu sahasının yaklaşık uzunluğu 240 m ve genişliği 30 m'dir (Şekil 8). Aynı planda olan Aphrodisias Stadionu tribün uzunluğu 270 m, genişliği 59 m ve dromos uzunluğu 238 m olarak ölçülmüştür (Welch, 1998: 548). Laodikeia Stadionu ise 285 m uzunluğunda (<https://laodikeia.pau.edu.tr/stadyum>, Çevrimiçi, 01.07.2024) ve 70 m genişliğindedir.⁸ Büyük boyutlu kabul edilen bu yapılar, ölçü olarak Magarsos Stadionu'na yakın olan örneklerdir.⁹

Şekil 8: Stadyonun mevcut planı (Çizim: A. Çirkin)

4. İnşa Tekniği

Antik çağda stadionlar öncelikle koşu yarışmaları için kullanılan düz bir alandan oluşmaktaydı. Daha sonra stadionların yapım tekniği geliştirilerek toprak yüzeyi derinleştirilmiş ya da tonozlar aracılığıyla yapılar inşa

⁸Önceki çalışmalarda stadionun 280 m uzunluğunda olduğu yer alır. Bkz. Şimşek, 2005: 30-34; Şimşek, 2007.

⁹Stadionun uzunluğu bir hipodrom kadar olmasa da bu yapılarla atlı yarışmaların da yapıldığı bilinmektedir. Yapının büyük boyutlu oluşu, stadionda koşu yarışmalarının yanı sıra atlı yarışmaların da yapılmış olabileceğini akla getirmektedir. Anadolu'da Magnesia ad Meandrum Stadioun'nda atlı yarışmaların yapıldığı belirtilirken, Bkz. Bingöl, 2020: 600, bir diğer örnek Lanckronski tarafından Aspendos'ta tespit edilen yazıt doğrultusunda, kentte atlı yarışmaların yapıldığı bilinmektedir. Bu doğrultuda kenti bir hipodrom yapısı tespit edilemediğinden, Aspendos Stadioun'nu bu yarışmalar için uygun görmekteyiz Bkz. Lanckronski, 2005: 91. Aphrodisias kentinde tespit edilen yazıtlarda atlı yarışmaların yapıldığı bilinmektedir. Ancak Uzunaslan tarafından stadion koşu sahasının uygun olmadığı belirtilir Bkz. Uzunaslan, 2010: 30. Aphrodisias ile karşılaştırıldığında, Magarsus Stadioun'da yaklaşık 30 m olan pistin genişliği dardır. Atlı yarışmalar için uzunluğu uygun olan yapının, koşu sahası genişliği Aphrodisias ile yakın ölçüdedir. Bu yüzden atlı yarışmaların yapıp yapılmadığı kentte ileride gerçekleştirilecek olan bilimsel çalışmalarda, tespit edilecek vazitlar ile aydınlatılması gereken bir husustur.

edilmiştir (Decker, 1995: 159-169). Magarsos Stadionu'nda her iki teknik de kullanılmıştır. Yapının inşasında, yamaç eğiminden yararlanılırken, kısmen toprak yüzeyinde derinleştirme çalışmaları yapılmış ve bazı kısımlarda da tonoz sisteminden yararlanılmıştır. Stadionun kuzey ve güney tribünlerinde karşılıklı iki yamaç ve güneybatı sphendone de üçüncü bir yamaç eğiminden faydalanılmıştır (Şekil 9). Yamaç eğiminden faydalanılarak stadionun vadi içerisinde yerleştirilmesi Anadolu'da yaygın olarak gördüğümüz bir uygulamadır. Bu tekniği özellikle Magarsos'a yakın olan Kilikya Bölgesi'nde Mopsuestia (Misis) (Salmeri ve D'agata, 2012: 167-169) ve Hierapolis - Kastabala (Krinzinger ve Reiter, 1993: 269-281; Sayar, 2000: 2-14). stadionlarında görmemiz mümkündür. Magarsos Stadionu'na benzer olan Aphrodisias Stadionu'nda da eğimden ve tonozdan yararlanılırken, Laodikeia Stadionu'nda sadece eğimden yararlanılmıştır.

Şekil 9: Stadion, güney, kuzey tribün ve güneybatı sphendone (Fotograf: F. Erhan)

Yapı, kuzey ve güney yönde tribünlere sahiptir. Oturma sıralarına ait mimari elemanlar tam olarak korunamadığı için, bu kısımlar hakkında net verileri tespit etmek güçtür. Güney tribünün en iyi korunagelmış orta kısmın yüksekliği yaklaşık olarak 4 m'dir. Mevcut kalıntılara göre güney tribünde, Anadolu stadionları içerisinde çok rastlamadığımız bir teknik uygulanmıştır. Güneybatıdan, kuzeydoğuya doğru uzanan aksta, sphendoneye yakın bir bölümün sur duvarına dayandırıldığı tespit edilmiştir. Sur duvarına dayandırılan kısmın devamında topoğrafik zorunluluktan dolayı, tribünün devamı kısmen koşu sahasına yönlendirilmiş ve yamaç eğimine oturtulmuştur. Bu uygulamanın yapılma nedeni, topoğrafyanın dışında, güney tarafın dik bir falez olmasından¹⁰ dolayı stadionun denize doğru olası çökmesini önlemek amacıyla mimarların aldığı önlem olmalıdır. 1899 yılında G. Alishan tarafından çizilen kent planında (Alishan, 1899: 422) (Şekil 10), stadion kent suruna bitişik olarak konumlandırılmamıştır. Ancak, mevcut planda birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Günümüzde bu alan denize doğru çökmüştür. Güney tribünün kuzeydoğu aksında devamında ise yamaç eğiminin bulunmadığı noktada muhtemelen tonozdan yararlanılmıştır ve kuzeydoğu sphendoneye yaklaşan alanda çökmeler mevcuttur. Bu alanda modern bahçe duvarı bulunmaktadır. Yine tribüne ait alt yapı ve oturma sıraları yerinde korunamamıştır. Ayrıca alanın zemininde tarımsal faaliyetler gerçekleştirildiğinden herhangi bir temel yapı malzemesi de tespit edilememiştir (Şekil 11).

¹⁰ Denizden yükseklik yaklaşık 45 m olarak belirtilmiştir, bkz. Rosenbauer ve Sayar, 2011: 164.

Şekil 10: G. Alishan'ın planında stadionun konumu (G. Alishan)

Şekil 11: Stadion, güney tribün (Fotograf: F. Erhan)

Güney tribüne göre daha iyi korunmuş ve yamaç eğimine oturtulmuş olan kuzey tribününün yüksekliği yaklaşık 6 m'dir (Şekil 12). Tribünün orta kısmında 3 adet kireç taşı blok birbirinden ayrı şekilde yerinde korunmuştur. Bu taş blokların uzunluğu 120 cm, genişliği 60 cm ve yüksekliği 30 cm olarak ölçülmüştür (Şekil 13). Tribünün, kuzeydoğuya doğru devamında, modern dönemde sphendone dönüşüne yakın bir kısımda tarımsal amaçlı araçların geçirebilmesi için kuzey – güney istikametli bir yol açılmış, bu da tahribata neden olmuştur (Bkz: Şekil 16).

Şekil 12: Stadion, kuzey tribün (Fotograf: F. Erhan)

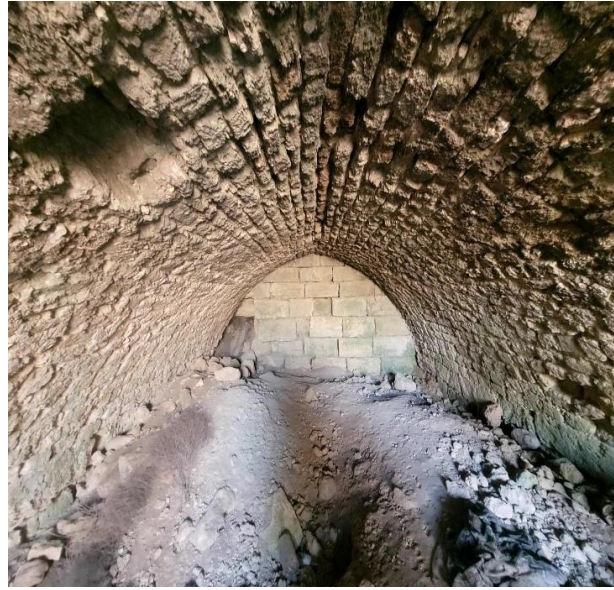
Şekil 13: Stadion, kuzey tribün, mimari bloklar (Fotograf: F. Erhan)

Yapının görece iyi korunmuş olan güneybatıdaki sphendonesinin bir kısmı yamaç eğimine oturtulmuşken, bir kısmının da sur duvarına dayandırılmıştır. Sphendone boyutu ve yüksekliği açısından Anadolu stadionları içerisinde en büyüklerden biridir. Koşu sahasından, tribünün üst kotuna kadar, bitki örtüsü engel teşkil etse de korunabilmiş yüksekliği yaklaşık 10 m olarak ölçülmüştür. Sphendonenin üst kısmında, bitki örtüsünün altında kalan moloz taşlara rastlanmıştır (Şekil 14). Bu kısmın hemen batı bitişiğinde ise iki veya üç odalı, yuvarlak tonoz örtülü ve tamamına yakını korunmuş bir yapı veya yapı bölümü tespit edilmiştir. Bu yapının temel ve beden duvarları Roma İmparatorluğu Dönemi, üst örtüsü ve sıvaları Ortaçağ özellikleri taşımaktadır. Tavanda yer alan dörtgen açıklıklardan ve sıva izlerinden, yapının Ortaçağ'da sarnıç olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak yapının henüz kazısı yapılmadığından ilk inşa evresindeki işlevi ve stadionla olan ilişkisi kesin olarak tespit edilememiştir. Bunla birlikte, kuzeyde yer alan odanın kuzeydoğu köşesinde zemine yakın konumda yer alan geçiş açıklığı Perge Stadionu ile oldukça benzerdir.

Şekil 14: Stadion, kuzey tribün, güneybatı sphendone ve çökmüş güney tribün alanı (Fotoğraf: F. Erhan)

Bu yapının stadionla ilişkili olduğu kabul edilirse, sphendone yüksekliğinin devasa boyuta ulaştığı ve Roma İmparatorluğu Dönemi'nde Perge ve Nysa stadionlarındaki gibi dükkan olarak kullanılmış olduğunu düşünmek mümkündür. Bu sorunsal, yapıda ileride yapılacak kazılar sonucunda çözümlenecektir (Şekil 15).

Şekil 15: Stadion, güneybatı sphendonenin batısındaki dükkan veya sarnıç (Fotoğraf: F. Erhan)

Yapının, tarafımızdan tespit edilen kuzeydoğu sphendonesi temel seviyesinde korunmuştur. Stadionun diğer bölümlerine göre düşük kotta yer alan bu kısmın ve güney tribüne dönüş alanının tonoz üzerinde yükseltilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Sphendonenin yoğun bir şekilde tahribata uğraması ve bitki örtüsüyle kaplı olmasına rağmen, sphendone kavsini takip eden hatta yer yer mimari bloklar tespit edilmiştir. Toplam 300 m'lik uzunluğu ile yapı, Anadolu'daki en büyük stadionlardan biridir. Yapının yaklaşık olarak 240 x 30 m ölçülerinde olan koşu sahası ise, güneybatı sphendoneden kuzeybatı sphendeneye doğru yaklaşık 220 m düz bir şekilde ilerlerken, son 20 m'de ani bir eğim yaparak, yaklaşık 4 m kot farkı oluşturmaktadır. Bu durum muhtemelen sel suları ve tarımdan kaynaklanmış olmalıdır (Şekil 16). Koşu sahasının uzunluğundan dolayı yapıda, atlı yarışmalarının da yapılmış olma olasılığı vardır, ancak şu ana kadar bunu kanıtlayacak herhangi bir epigrafik belge veya mimari eleman tarafımızca tespit edilememiştir.

Şekil 16: Stadion, kuzeydoğu sphendone (Fotograf: F. Erhan)

5. Kapasite

Stadionun kazısı henüz yapılmadığından seyirci kapasitesi kesin olarak hesaplanamamaktadır. Ancak yapının ölçüleri ile benzer olan Anadolu ve Akdeniz Havzası'ndaki diğer yapılardan yola çıkarak yapının kapasitesi için yaklaşık bir sayı vermek mümkündür. Bunlardan yaklaşık kapasitesi bilinen örneklerden, çift sphendoneli Aphrodisias Stadionu (270 x 59 m) (Welch, 1998: 548) yaklaşık 30 bin (Uzunaslan, 2010:11), Laodikeia Stadionu (285 x 70 m) (Şimşek, 2005: 30-34; Şimşek, 2007: 203) yaklaşık 20-25 bin kişiliktir (Şimşek, 2007: 203). Magarsos Stadionu'nun en iyi korunmuş kısmı olan güneybatı sphendonesinin 10 m'lik tribün yüksekliği referans alındığında yapının, bu örneklerle yaklaşık aynı yüksekliğe sahip olduğu, ancak 300 m'lik uzunluğu ile daha büyük boyutta olduğu anlaşılmaktadır. Yapının toplam genişliği ise yaklaşık 60 m'dir. Bütün bu bilgiler ışığında Magarsos Stadionu'nun, Anadolu'nun büyük boyutlu stadionlarından olduğu anlaşılmaktadır. Bundan dolayı, yapının kapasitesinin yaklaşık 30 bin kişilik olması gerekmektedir.

6. Tarihlendirme

Yapının tarihlendirilmesi hususunda genel olarak araştırmacıların görüşü, Roma İmparatorluğu Dönemi'dir (Seton-Williams, 1954: 154; Hild ve Hellenkemper, 1990: 335-336; Sayar, Siewert ve Taeuber, 1993: 184). Bu görüş, güney tribünün batısındaki bir kısmın kent surunun dışında, bir kısmının tonoz üzerinde olabileceğinin düşünülmesinden kaynaklanmaktadır. Tonoz sisteminin bir Roma İmparatorluğu Dönemi özelliği olması sebebiyle bu öneri doğru kabul edilir. Ancak kentte uzun süre araştırma yapmış olan M.H. Sayar, 1991 yılı araştırması sonucu; başlangıçta stadionu Roma Dönemine tarihlerken (Sayar ve diğerleri, 1993: 184), Öztürk ile beraber 2010 yılında kentte yaptıkları jeoradar çalışmaları sonucu, doğu-batı doğrultusunda uzanan, tiyatro ve stadion yönünde bir sapma yapan yol tespit etmişlerdir (Bkz.: Şekil 6). Hellenistik Dönem kent planlamasına ait olan bu düzenlemeden dolayı yolun, her iki yapının inşa edilmesinden daha önceki bir döneme tarihlenebileceği ve kent surunun da bu yol ile çağdaş olduğunu belirtmişlerdir.

Bu bilgilere göre, Magarsos'taki esas yapılaşmanın MÖ 2. yüzyıl başları ve ortalarına ait olduğu anlaşılmaktadır (Sayar ve Öztürk, 2010: 454-455). Bu dönem aynı zamanda yaklaşık 5 km kuzeydoğudaki Küçük Karataş Köyü'ne konumlandığımız Mallos kent merkezinin Magarsos'a taşınmaya başladığı dönem olmalıdır. Bu doğrultuda stadionun ilk inşa evresinin de Hellenistik Dönem olabileceği akla gelmektedir. Stadionun küçük bir kısmının dayandırıldığı Magarsos'taki güney surlarının Hellenistik Dönem'e ait olması da bu görüşü desteklemektedir (Bkz.: Şekil 14). Benzer uygulama Anadolu'da Aphrodisias Stadionu (Welch, 1998: 547-569; Uzunaslan, 2010: 11- 42) ve Miletos Stadionu'nda görülmektedir (Gerkan, 1924: 148-149; Niewöhner, 2016: 119-121). Ancak bu tekniğin hem Yunan ve hem de Roma dönemlerine ait bir uygulama (Uzunaslan, 2010: 14) olması ve yapının çift sphendoneli olarak inşa edildiğini 2023 yılında ilk kez tespit etmiş

olmamız, stadionun tarihlendirilmesi için en güçlü olasılığın Roma İmparatorluğu Dönemi olduğunu göstermiştir. Nitekim çift sphendoneli olarak aynı planda inşa edilmiş olan Aphrodisias ve Laodikeia Stadionları, genel olarak MS 1. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Bütün bu bilgiler ışığında, stadionun bulunduğu alanda Hellenistik Dönem’de daha küçük boyutlu bir stadionun bulunması ihtimal dahilindedir, ancak mevcut plan şeması, yapının MS 1. yüzyılda inşa edildiğini göstermektedir

7. Sonuç

Hellenistik ve Roma dönemlerinde Mallos/Magarsos, Athena Magarsia ve Amphilokhos kültleri çerçevesinde bir kehanet merkezi konumundadır. Bundan dolayı kent içi, komşu veya deniz aşırı kentlerden ziyaretçi alıyor olmalıydı. Bu bağlamda, antik çağda birçok örnekte de görüldüğü üzere kutsal alanlar, kült adına yapılan festival kapsamında buna uygun mekanlar ile donatılmıştır. Magarsos’ta Athena Magarsia adına yapılan agonlar kapsamında, tapınağa yakın bir konumda olan tiyatro ve stadionun da kullanılmış olması kuvvetle muhtemeldir. Yapı, tiyatronun karşı cephesine doğru yerleştirilmiştir. Bu alan, limanı da içerisine alacak şekilde festivale yönelik kullanılan, insan akışının sağlanabileceği şekilde tasarlanmıştır. Stadionun konumunun seçilmesi de öncelikle bu sebeple olmalıdır.

Yamaç eğimi ve tonoz üzerinde yükseltilerek inşa edilen stadionun, bugüne kadar araştırmacılar tarafından tek sphendoneli olduğu kabul edilmiş ve yayımlarda da bu şekilde yer almıştır. Alanda yaptığımız incelemelerimiz sonucunda yapının çift sphendone planda inşa edildiği tespit edilmiştir. Çift sphendoneli olarak (amphiteatron planlı) Anadolu’da dört yapı tespit edilmiştir. Bunlar Apameia Kelanai (Üyümez ve diğerleri, 2009: 45), Tralleis (Leake, 1824: 244-245), Aphrodisias ve Laodikeia stadionlarıdır. Bu yapılardan Aphrodisias ve Laodikeia stadionları görece iyi korunmuş, belirgin iki örnektir. Bu yapılarla karşılaştırmalı değerlendirme yapıldığında daha büyük boyutlu olan Magarsos Stadionu’nun yaklaşık olarak 30 bin kişi kapasitesine sahip olduğu hesaplanmaktadır.

Kentte araştırmacılar tarafından tespit edilen, tiyatro ve stadiona doğru aks yapan Hellenistik Dönem (MÖ 2. Yüzyıl başları) yolu, mevcut stadionun bulunduğu alanda bu döneme ait bir yapı olduğuna işaret etmektedir. Alanda yaptığımız incelemelerde, stadionun güneydoğu sphendonesinin dayandığı sur duvarının Hellenistik Dönem’e ait olması ve alanda bol miktarda bu döneme ait seramik buluntularına rastlanması, mevcut yapıdan önce aynı yerde daha küçük boyutlu bir stadionun var olabileceğini akla getirmektedir. Ancak Magarsos Stadionu’nun çift sphendoneli olması, mevcut yapının Aphrodisias ve Laodikeia örneklerinde olduğu gibi Roma İmparatorluğu Dönemi’nde MS 1. yüzyılda inşa edilmiş olduğunu göstermektedir.

Kaynaklar

- Alishan, G. (1899). *Sissouan ou l'Armeno-Cilicie Description Geographique et Historique*. Venise.
- Bingöl, O. (2020) Magnesia Kazıları 2011-2018. 41. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 3. Cilt, 591-613.
- Bossert, H. Th. (1950). Karataş'taki Arkeolojik araştırmalar hakkında kısa ön rapor. *Belleten* 14, 661-663.
- Beşaltı, K. (2016). Magarsos ve Mallos İlişkisi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme. *Çukurova Araştırmalar Dergisi*, 2 (2), 32-38.
- Çoksolmaz, E. (2022). Anadolu Antik Stadionlarında Yönlendirme. *Amisos*, 7 (13), 368-377.
- Çoksolmaz, E. (2023). *Anadolu'da Roma Döneminde Tiyatro ve Stadion İlişkisi*. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Decker, W. (1995). Sport in Der Griechischen Antike: Vom Minoischen Wettkampf Bis Zu Den Olympischen Spielen. München, 159-169.
- Dervişoğlu, N. ve Erhan, F. (2018). Magarsos Kazısı 2016 Yılı Çalışmaları. 39. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt, 45-57.
- Dikmen, Ç. B. ve Toruk, F. (2017). Magarsos Antik Kenti Anıtsal Yapılarının Korunmasına Yönelik Öneriler. *Researcher: Social Science Studies*, 5 (9), 41-64.
- Durukan, M. (2017). Yeni Veriler Işığında Magarsos, Mallos ve Antiokheia ad Pyramos Problemi. *Olba XXV*, 345-381.
- Durm, J. (1892). *Handbuch der Architektur* (Theil 2, Die Baustile, Bd. 1). Die Baukunst der Griechen, Darmstadt.
- Erhan, F. ve Gülşen, F. (2016). Magarsos Kazısı 2013-2015. 37. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt, 175-190.
- Erhan, F. (2017). Magarsos Kazısı 2011. 38. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt, 427-442.
- Erhan, F. ve Dervişoğlu, N. (2019) Magarsos Kazısı 2017 Yılı Çalışmaları. 40. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt, 97- 110.
- Erhan, F. ve Dervişoğlu, N. (2020). Magarsos Kazısı 2018 Yılı Çalışmaları. 41. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt, 147-158.
- Erhan, F. ve Dervişoğlu, N. (2022). Magarsos Kazısı 2019 Yılı Çalışmaları, 2019-2020 *Kazı Çalışmaları*, 2. Cilt, 163-172.
- Erhan, F., Yaşar, O., Özerol, M. E., İnci, D., Toprak, B., Aydoğdu, N., Çirkin, A., Öztürk, H. A. M. (2024). Magarsos Kazısı 2022 Yılı Çalışmaları. 43. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 5. Cilt, 125-141
- Erhan, F., Çoksolmaz, E., Özerol, M. E., Çakan, Z., İnci, D., Çirkin, A., Öztürk, H. A. M., Oymak, A., Şimşek, E. (2025). Magarsos Kazısı 2023 Yılı Çalışmaları. 44. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 6. Cilt, 531-547.
- Gerkan, A. V. (1924). *Das Stadion, Milet Band II, Jahrbuch für Kunstwissenschaft*, (1924/1925), Berlin.
- Gough, M. (1952). Anazarbos. *Anatolian Studies Vol 2*, 85-150.
- Gialanella, C. ve Romano, S. (2022). Lo Stadio Di Antonino Pio E Gli Eusebeia. *Essere Sempre Il Migliore, Concorsi E Gare Nella Napoli Antica*, F. Rausa (Ed.), Napoli, 225-241.
- Heberdey, R. ve Wilhelm, A. (1896). *Reisen in Kilikien. Ausgeführt 1891 und 1892 im Auftrage der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*. Wien.
- Hild, F. ve Hellenkemper, H. (1990). *Tabula Imperii Byzantine 5 Kilikien und Isaurien Teil 1*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien, 335-336.
- Humann, C. ve Dörpfeld, W. (1893) Ausgrabungen in Tralles, *Athener Mitteilungen* 18, Taf. XII-XII, 395-413.
- Humphrey, J. (1996). *Amphitheatrical' Hippo-Stadia, in Caesarea Maritima. A Retrospective after Two Millennia* (ed. A. Raban and K. G. Holum). Leiden, New York, Kaln: Brill, 121-29.
- Korkut, T. (2016). Tlos 2014 Kazı Etkinlikleri. 37. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 1.Cilt, 399 – 417.
- Krinzinger, F. and Reiter, W. (1993). Archäologische Forschungen in Hierapolis-Kastabala. In *Die Epigraphische und Altertums kundliche Erforschung Kleinasiens, 100 Jahre Kleinasiatische Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften*, Akten des Symposiums, 23–25 October 1990, Ergänzungsbande zu den Tituli Asiae Minoris 14. Vienna, 269–81.
- Lanckoronski, K. G. V. (2005). *Pamphylyia ve Pisidia Kentleri*. *Pamphylyia*, 1. Cilt, (Çev: S. Bulgurlu Gün), İstanbul: AKMED Yayınları.
- Lanckoronski, K. G. V. (2015). *Pamphylyia ve Pisidia Kentleri*, *Pisidia*, 2. Cilt, (Çev: S. Bulgurlu Gün), İstanbul.
- Leake, W. M. (1824). *Journal of a Tour in Asia Minor with Comparative Remarks on the Ancient and Modern Geography of That Country*. Cambridge University Press.
- Lucianus, *Aleksander The Oracle Monger*, <http://www.sacred-texts.com/cla/luc/wl2/wl218>. Erişim tarihi 23.10.2016.
- Machatschek, A. (1977). *Baugeschichtliche Forschungen In Selge (Pisidien), Forschungen und Berichte*. Bd.

- 18, Archäologische Beiträge.
- Mechikoff, R., Rieger, B. ve Trakadas, A. (2011). Alexandria Troas Stadium Survey: Report on The First Campaign. *Studien Zum Antiken Kleinasien VII*. Bonn, 181-191.
- Niewöhner, P. (2016). *Miletos/Balat, Arkaik'ten Osmanlı Dönemine kadar, Kent Planlaması ve Anıtlar*. İstanbul.
- Posamentir, R. ve Sayar, M. H. (2006) Anazarbos- Ein Zwischenbericht Aus Der Metropole Des Ebenen Kilikien. *IstMitt* 56.
- Roos, P. (1991). On the Connection Between Theatre and Stadium in Anatolian Cities. *Arkeoloji Dergisi Özel Sayı I, Erol Atalay Memorial*, 165-169.
- Rosenbauer, R. Ve Sayar, M. H. (2011). Die Siedlungsmauer am Kap Karataş. Ein Indiz für die Stadtneugründung von Antiochia am Pyramos an der Stelle von Magarsos?, *Hellenismus in Der Kilikia Pedias, Byzas 14*, A. Hoffmann, R. Posamentir – M.H. Sayar (Eds), Veröffentlichungen de Deutschen Archäologischen Instuts Istanbul, Ege Yayınları, 155 -175.
- Salmeri, G. ve D'agata, A. L. (2012). Cilicia Survey. 29. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 167-169.
- Sayar, M. H., Siewert, P. ve Taeuber, H. (1993). Doğu Kilikya'da Epigrafi ve Tarihi – Coğrafya Araştırmaları 1991. 10. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 175 – 197.
- Sayar, M.H. (2000). Çukurova'nın Kutsal Kenti Kastabala. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 99, 2-14.
- Sayar, M. H. (2002). Kilikya'da Epigrafi ve Tarihi – Coğrafya Araştırmaları 2000. 19. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 2.cilt, 111-127.
- Sayar, M. H. (2008). Kilikya Yüzey Araştırmaları 2006. 25. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt, 277-292.
- Sayar, M.H. ve Ercan, P. (2009) Kilikya Yüzey Araştırmaları 2007. 26. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt, 75-84.
- Sayar, M. H. ve Öztürk, İ.G. (2010). İstanbul Üniversitesi, Adana, Osmaniye, Hatay ve Mersin İlleri 2008 Yılı Eskiçağ Yerleşim Arkeolojisi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları. 27. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt, 454-455.
- Seton-Williams, M. V. (1954) Cilician Survey, *Anatolian Studies*, Vol. 4, 121-174.
- Strabon. (2005). *Geographika*. Antik Anadolu Coğrafyası, Kitap XII, XIII, XIV (Çev. Adnan Pekman). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat.
- Şimşek, C. (2005) Laodikeia Stadionu, *Kent ve Sanat Dergisi* (6), 30-34.
- Şimşek, C. (2007). *Laodikeia ad Lycum*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Uzunaslan, A. (2010). Mimari Tipoloji ve Fonksiyon Açısından Aphrodisias Stadyumu. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), 11- 42.
- Üyümez, M., Kienlin, A. V., Summerer, L. ve Ivantschik, A. (2009). 2008 Yılı Kelainai – Apameia Kibotos Çalışmaları. 27. *Araştırma Sonuçları Toplantıları* (1), 37-52.
- Yüksel, E. ve Yüksel, A. (2014). *Adana İli Karataş İlçesi Dörtörekli Mevkii – Magarsos Antik Kenti, I ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanları Koruma Amaçlı İmar Planları Revizyonu ve Kentsel Tasarım Projesi Araştırma Raporları, Arkeoloji Raporu*. Adana.
- Welch, K. (1998). The Stadium at Aphrodisias. *American Journal of Archaeology*, 102 (3), 547-569.

İnternet Kaynakları

<https://earth.google.com>
<https://laodikeia.pau.edu.tr>
<https://www.wildwinds.com>

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Etik Kurul izni ile ilgili;
☒ Bu çalışmanın yazarı, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.
 2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.
 3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.
 4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
-